

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksam

Eristuskiri

1. Eksami eesmärgid ja alus

1.1. Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksami eesmärgid

- hinnata riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust;
- kontrollida põhikooli lõpetamiseks vajalikke põhiteadmisi ja -oskusi;
- saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
- suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi.

1.2. Eksami alus

Eksam põhineb riikliku õppekava eesti keele ja kirjanduse ainekava põhikooli osal. Eksamitöö koostamisel ja hindamisel lähtutakse kirjandus- ja keelenähtuste esitamisel ning tõlgendamisel Haridus- ja Teadusministeeriumi kinnitatud põhikooli õppekirjandusest.

2. Eksami sihtrühm ja oodatavad õpitulemused

2.1. Eksami sihtrühm

Eksami sihtrühm on põhikoolide lõpetajad, kes on läbinud põhikooli riikliku õppekava.

2.2. Põhikooli lõpetaja õpitulemused

Eesti keele ja kirjanduse lõpueksamil kontrollitakse riikliku õppekava eesti keele ja kirjanduse ainekava õppesisust ja õpitulemustest lähtuvalt õpilase lugemis- ja kirjutamisoskust. Kõiki ainekavas esitatud teadmisi ja oskusi ei kontrollita lõpueksamitööga igal aastal.

2.2.1. Lugemine

Õpilane

- loeb ilukirjanduslikke, publitsistlikke ja aimetekste, mõistab nende eesmärki;
- oskab loetud teksti liigendada;
- oskab loetut analüüsida, eristab peamõtet;
- oskab loetu üle arutleda ja teha lühikokkuvõtte;
- eristab publitsistlikes tekstides fakte ja arvamusi;
- oskab lühidalt tutvustada loetud ilukirjandusliku teksti sisu, iseloomustada probleeme, tegelasi, miljööd;
- teab peamisi kirjandusteoreetilisi mõisteid: eepika, draamatika, lüürika; eepos, romaan, jutustus, novell, poeem, ballaad, komöödia, tragöödia, draama; süžee, karakter, miljöö, teema, dialoog; kompositsioon, stiil jt;
- teab rahvaluule liike, oskab eristada rahvaluulet ilukirjandusest;
- teab romantismi ja realismi mõisteid, nende tähtsamaid tunnuseid ning tuntumaid esindajaid;
- teab ja oskab analüüsida novelli klassikalist ülesehitust;
- tunneb tekstist ära olulisemad kujundid: algriimi, epiteedi, võrdluse, isikustamise, metafoori, korduse;
- oskab eristada põhilisi ajakirjandusžanre: uudis, juhtkiri, intervjuu, reportaaž, arvamus;

- oskab aimetekstidest leida vajalikke andmeid;
- oskab lugeda tabelleid, skeeme, diagramme, leida neist teavet;
- oskab tekstis lugeda üldlevinud eestikeelseid lühendeid.

2.2.2. Kirjutamine

Õpilane

- kirjutab lühikirjandi pikkusega vähemalt 200 sõna;
- oskab teksti eesmärgistada ja kavandada, ainekku süstematiseerida;
- oskab teksti sõnastada; liigendada lauseteks ja lõikudeks;
- oskab teksti viimistleda; kirjutab sidusalt;
- oskab leida sünonüüme, antonüüme ning neid tekstis kasutada;
- oskab õpitu piires kasutada võõrsõnu ja neid omasõnadega sobivald asendada;
- oskab kirjutada jutustust, kirjeldust, lihtsamat arutlust, arvamust, kirja, avaldust, elulookirjeldust, seletuskirja;
- oskab rakendada häälikuõigekirja, suure ja väikese algustähe ning kokku- ja lahkukirjutamise olulisemaid põhimõtteid;
- oskab õigesti kasutada käändeid ning pöörsõna pöördelisi ja käändelisi vorme;
- oskab moodustada omadussõnade võrdlusastmeid;
- oskab rakendada sõnamoodustuse olulisemaid põhimõtteid;
- oskab eristada ja moodustada liht- ja liitlauset, sh rind- ja põimlauset, tunneb ära osalausete piirid;
- oskab kirjavahemärgistada liitlauset, sh üttega lauset ja koondlauset; rind- ja põimlauset (v.a keerulised segaliitlused); lauselühendit ja lisandit; otse- ning kaudkõnet.

3. Eksami ülesehitus

3.1. Eksamitöö ülesehitus

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksam on kirjalik eksam, mis koosneb kahest osast: lugemisest ja kirjutamisest.

Lugemisosa koosneb kahest ülesandest.

1. Õpilane loeb kuni 800-sõnalist ilukirjanduslikku teksti, mille põhjal lahendab ülesanded.
 2. Õpilane loeb publitsistlikku teksti, aimeteksti või teabegraafikat, mille põhjal lahendab ülesande.
- Ülesannete lahendamiseks on aega 50 minutit, nende lahendamise eest on võimalik saada kuni 30 punkti. Ülesannetega kontrollitakse õpilase oskust teksti sisu ja üksikasju mõista ning kirjandusteooria tundmist.

Kirjutamisosa koosneb kuni kuuest ülesandest.

1. Õpilane kirjutab sidusa jutustav-arutleva teksti pikkusega vähemalt 200 sõna, millega kontrollitakse tema tekstiloomesuskust. Kirjandi teemale võib olla lisatud alustekst, pildirida või foto. Ülesande sooritamiseks on aega 90 minutit, selle osa eest on võimalik saada kuni 40 punkti.
2. Õpilane lahendab keeleülesanded, millega kontrollitakse tema õigekirja-, sõnastus- ja vormimoodustusoskust. Ülesannete lahendamiseks on aega 40 minutit, kokku on võimalik selle osa eest saada kuni 30 punkti.

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksami ülesehitus.

Osad	Ülesanded	Punktid	Punktid kokku	Kestus min
1. osa Lugemine	Kuni 800-sõnalise ilukirjandusliku teksti lugemine	20		
	Publitsistliku, aimeteksti või teabegraafika lugemine	10		
			30	50
2. osa Kirjutamine	Lühikirjandi kirjutamine (teksti pikkus vähemalt 200 sõna)	40		90
	Ortograafia	20		20
	Morfoloogia, leksikoloogia	10		20
			70	
		Kokku:	100	180

3.2. Eksamitöö vormistamine

- Õpilane alustab eksamitöö lahendamist tiitellehe nõuetekohase ja korrektse täitmisega. Eksamitöö kirjutatakse sinise või musta tindi- või pastapliiatsiga.
- Eksamitööd ei tohi kirjutada pliiatsiga ega kasutada puhtandis paranduste tegemisel korrektuurilinti või -pliiatsit.
- Õpilase käekiri peab olema loetav, eksamitöö vormistus korrektne. Käekirja tõttu ebaselged kohad tõlgendatakse vigadena.

4. Eksami korraldamine

4.1. Eksamitöö väljatöötamine ja eksami korraldus

Eksamiks vajalikud materjalid töötab välja Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse juures töötav põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksamit ettevalmistav komisjon. Komisjon koostab eksamitöö, eeltestib seda ning töötab välja hindamisjuhendi.

Eksami korraldab kooli eksamikomisjon Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses välja töötatud eksami korraldusjuhendi põhjal. Kooli eksamikomisjon on vähemalt kolmeliikmeline, sellesse kuuluvad üldjuhul esimees ja kaks emakeeleõpetajat.

4.2. Eksami aeg

- Eksami toimumise kuupäeva kinnitab haridus- ja teadusminister vastava määrusega.
- Eksami ametlik algus on kell 10.00.
- Eksam kestab kolm astronoomilist tundi ehk 180 minutit.
- Eksami aega hakatakse arvestama hetkest, kui kõik õpilased on saanud kätte eksamitöö ning eksamikomisjoni esimees annab märku töö alustamiseks.
- Eksamiks ette nähtud aega ei tohi ületada.
- Eksamil ei ole vaheaegu.
- Õpilane saab kätte kogu eksamitöö ning planeerib ise ülesannete lahendamise aja ning järjekorra.

4.3. Eksamilt kõrvaldamine

Õpilane, kes kasutab eksamil ebaausaid võtteid või lubamatuid abivahendeid, kõrvaldatakse eksamilt ning tema eksamitööd ei hinnata. Hindamisprotokolli tehakse sellekohane märge.

4.4. Korduseksam

Kui õpilane ei soorita eksamit (kogub vähem kui 45% punktidest või on eksamilt kõrvaldatud), on tal kohustus sooritada korduseksam kooli direktori määratud ajal ja kinnitatud eksamimaterjalide alusel hiljemalt käesoleva aasta 25. augustil.

4.5. Abivahendid

Eksamil ei ole lubatud abivahendeid kasutada.

5. Eksami hindamine

5.1. Hindamise korraldus

Eksamit hindab kooli eksamikomisjon Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses välja töötatud hindamisjuhendi (võtme) alusel.

Hindamisele eelneb eksamitööde ja võtmes antud vastuste analüüs ning vajadusel **vastuslehe standardimine**, et vältida õpetamise erinevusest ja seeläbi vastuste variatiivsusest tulenevaid hindamisprobleeme. Eksamikomisjoni otsus muuta võtit kantakse **koos põhjendustega** hindamisprotokolli.

Kui kooli eksamitöid hindab rohkem kui üks õpetaja, peaks eksamikomisjoni tööjaotus põhinema ülesandeti hindamisel. Sellega väheneb hindamise subjektiivsus ning kooli piires on eksamitulemused võrreldavad.

Kui eksamikomisjonil tekib hindamisel lahkarvamusi, otsustatakse küsimus häälteenamusega. Komisjoniliikmete eriarvamused kantakse hindamisprotokolli.

Eksami tulemused protokollitakse vastava vormi kohaselt (vt Haridusministeeriumi 24. detsembri 2001. aasta määrus nr 75).

5.2. Lugemisosa hindamine

Lugemisosa eest on võimalik saada kuni 30 punkti.

Lugemisülesannetes hinnatakse vastuste sisulist õigsust. Õpilase vastus ei pea sõna-sõnalt kattuma vastuslehel esitatuga. Arvestada tuleb õpilase vanusest tulenevaid sõnastuslikke iseärasusi.

Iga ülesande juures on märgitud võimalik punktide arv. Vastuslehel on näidatud, mille eest ja kui palju punkte õpilasele antakse.

Eksaminand ei kaota punkte, kui ta vastab küsimusele õigesti, kuid teeb seda ühe sõna või pooliku lausega või kui tema sisult õiges vastuses esineb õigekirjavigu.

5.3. Kirjutamisosa hindamine

5.3.1. Lühikirjandi hindamine

Lühikirjandi eest on võimalik saada kuni 40 punkti.

Lühikirjandis hinnatakse nelja aspekti: sisu, õigekirja, sõnavara ja stiili, ülesehitust. Lõplik punktisumma saadakse osatulemuste liitmisel. Näiteks: kui kirjandi sisu on hinnatud 15 punktiga, õigekirja 6 punktiga, sõnavara ja stiili 3 punktiga ning ülesehitust 2 punktiga, siis on õpilase lõpptulemus $15 + 6 + 3 + 2 = 26$ punkti.

Sisu		Õigekiri		Sõnavara ja stiil		Ülesehitus	
20	Tekst vastab teemale, on üldistusjõuline, mõtted on esitatud selgelt ja veenvalt.	10	Tekstis on 0–2 õigekirjaviga.	5	Sõnavara on ulatuslik ja lausestus mitmekülgne, tekstis on 0–1 stiiliviga.	5	Tekst on liigendatud tervik, ülesehitus on loogiline ja sidus.
15	Tekst vastab teemale, mõtted on esitatud selgelt.	8	Tekstis on 3–5 õigekirjaviga.	4	Sõnavara ja lausestus on kohati ühekülgsed, tekstis on 2–3 stiiliviga.	4	Tekst on tervik, ülesehitus on loogiline, kuid lõigu piiridel esineb liigendusvigu.
10	Tekst vastab teemale, kuid on üldsõnaline, mõtted on esitatud arusaadavalt.	6	Tekstis on 6–8 õigekirjaviga.	3	Sõnavara on ühekülgne, esineb lausestusraskusi, tekstis on 4–5 stiiliviga.	3	Teksti ülesehituses on vastuolud, teksti osades esineb liigendusvigu.
5	Tekst vastab üldjoontes teemale, kuid mõtted on kohati ebaselged.	3	Tekstis on 9–11 õigekirjaviga.	2	Sõnavara ja lausestus on algelised, tekstis on 5–6 stiiliviga.	2	Teksti ülesehituses on vastuolud, mõni tekstiosa puudub.
1	Tekst vastab üldjoontes teemale, kuid on raskesti mõistetav.	1	Tekstis on üle 11 õigekirjavea.	1	Sõnavara on kohati sobimatu, lausestus algeline, tekstis on rohkem kui 6 stiiliviga.	1	Tekst on vormitu, ülesehitus ebaloogiline.
Tulemus 0 punkti.		Tekst ei vasta teemale. Kirjandi teemat on omavoliliselt muudetud. Ülesandest ei ole aru saadud, see on lahendamata.					

Samas sõnas või morfoloogilises vormis korduvad vead loetakse üheks veaks. Vt punkt 5.7.

Mustandit lühikirjandi hindamisel ei arvestata.

Kirjaliku kõne puudega õpilase lühikirjandit hinnatakse diferentseeritult (haridusministri 20. septembri 2000. aasta määrus nr 33). Vt punkt 5.8.

5.3.2. Keeleülesannete hindamine

Keeleülesannete lahendamise eest on võimalik saada kokku kuni 30 punkti.

Keele testi iga õige vastus annab 0,5 või 1 punkti.

5.4. Eksamitöö punktiarvestus

Eksaminandi lõpptulemus ümardatakse alati õpilase kasuks. Näiteks, kui õpilane kogus eksamitööga 76,5 punkti, siis tema lõplik punktisumma on 77 punkti.

5.5. Eksami sooritamine

Õpilane on eksami sooritanud, kui ta on kogunud kõigi ülesannete peale kokku vähemalt 45% punktidest.

Lõpueksamihinde saab õpilane viiepallisüsteemis.

Eesti keele lõpueksami hindepiirid on järgmised:

100–90 punkti hinne „5”;

89–70 punkti hinne „4”;

69–45 punkti hinne „3”;

44–20 punkti hinne „2”;

19–0 punkti hinne „1”.

Kui õpilane ei soorita eksamit (kogub vähem kui 45% punktidest või on eksamilt kõrvaldatud), on tal kohustus sooritada korduseksam kooli direktori määratud ajal ja kinnitatud eksamimaterjalide alusel hiljemalt käesoleva aasta 25. augustil.

5.6. Eksamitulemuse vaidlustamine

Kui 9. klassi õpilane ei ole põhikooli lõpueksami hindega nõus, on tal õigus pöörduda Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna poole kolme tööpäeva jooksul pärast põhikooli lõpueksami hinde teadasaamist.

5.7. Lühikirjandi vigade märkimine ja kokkuarvestamine

Tekstis kasutatakse ortograafia-, interpunktsiooni-, tähe- ja sõnavea puhul allakriipsutust, kokku- ja lahkukirjutamise vea puhul vastavalt märke \cup ja / ; sõna- ja tüvekindusi tähistatakse ristikesega. Stiili- ja sõnajärjeveale, lauseosa paigutuse veale ja küsitavusele tõmmatakse tekstis alla laineline joon.

Äärele märgitakse vigu järgmiselt:

- | ortograafiaviga: häälikuortograafiaviga, kokku- ja lahkukirjutamise viga, suure ja väikese algustähe viga, poolitamisviga, vormiviga;
- ∨ interpunktsiooniviga;
- { lausestus-, stiili- või sõnavalikuviga: arusaamatult väljendatud mõtted, sobimatu sõna kasutamine, sõna kasutamine vales tähenduses, sõna- ja tüvekindused jms;

? küsitavus, faktiviga vms;

√ sõna või lauseosa puudub;

┌ taandrida.

Korduvvead

Üheks veaks loetakse samas sõnas või morfoloogilises vormis korduvad vead (nt *tegematta* ja *lugematta*; *läind* ja *teind*; *kirjutus laud* ja *tarvitamis juhend*), lause lõpumärgi korduv ärajätmine, ütte või liitlause koma(de) korduv ärajätmine, otsekõne korduvad vead jms.

Kõik vead on täisvead, kuid nende kaal on erinev (kergemad vead on nt koma- ja hooletusvead; raskemad vead on nt poolitus- ja ortograafiavead).

Stiilivigu ei loeta õigekeelsusvigade hulka.

5.8. Püsiva kirjaliku kõne puudega õpilase (düsgraafiku) lõpukirjandi hindamisest

Püsiva kirjaliku kõne puudega põhikooliõpilase lõpukirjandit hinnatakse diferentseeritult.

Püsiva kirjaliku kõne puudega on õpilane, kes saab regulaarselt logopeedilist ravi ja/või õpilane, kellega õpetaja töötab individuaalselt logopeedi nõuannete järgi.

Kui õpilase kirjaliku kõne puue ei korrigeeru kestval logopeedilisel ravil, hinnatakse tema kirjalikke töid diferentseeritult.

Kirjalike tööde diferentseeritud hindamisel arvestatakse düsgraafia omaseid spetsiifilisi vigu vealiikide järgi. Ühte liiki vead loetakse üheks veaks.

Lõpukirjandi nõuded ja hindamiskriteeriumid on kõigile õpilastele samad.

Diferentseeritult hinnatakse häälikuortograafiat, seejuures ei loeta ortograafiavigu raskema kaaluga vigadeks.

Eraldi vealiigiks loetakse järgmised eksimused:

- pika täishääliku (nt **kooli** taga *pro* **koli** taga);
- ülipika täishääliku (nt vaatas **maale** *pro* vaatas **male**);
- pika suluta kaashääliku (nt lõi **kanna** ära *pro* lõi **kana** ära);
- ülipika suluta kaashääliku (nt läks **linna** *pro* läks **lina**);
- lühikese sulghääliku (nt **tuba** *pro* **tupa**, **tuleb** *pro* **tulep**);
- pika sulghääliku (nt **kuked** *pro* **kukked**, **olemata** *pro* **olematta**);
- ülipika sulghääliku (nt **kotti** *pro* **koti**, **kõiki** *pro* **kõikki**) märkimisel.

Kokku on 7 vealiiki.

Diferentseeritud hindamisel tehakse õpilase lõpukirjandile märke „hinnatud diferentseeritult”.

Põhikooli lõputunnistusele märgitakse hinne täiendavate kommentaarideta.

6. Ülesande liike

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksamil kasutatakse erinevat liiki ülesandeid.

6.1. Lugemisülesannete liike

6.1.1. Avatud vastustega ülesanded

- Miks läks peategelane randa lõket tegema?
- Miks Kirsimäe Jaak ja Ristiotsa Rein taganesid antud lubadustest?
- Miks on autor teose sissejuhatuses kirjeldanud pikalt tegevuskohta – Peipsi järve jäälagunemise ajal?

6.1.2. Valikvastustega ülesanded

- Teose peategelane ei lahkunud saarelt, sest
 - ta oli suvitaja;
 - ta hilines viimasele laevale;
 - ta tahtis endaga üksi olla;
 - ta pidi hoolitsema lapse eest.
- Selle teksti puhul on tegemist
 - legendiga;
 - valmiga;
 - sonetiga;
 - ballaadiga.
- Selle artikli eesmärk on
 - anda ülevaade arvutite kasutamisest Balti- ja Põhjamaades;
 - reklaamida Interneti;
 - võrrelda arvutite kasutamist Eestis ja Euroopa Liidus;
 - suurendada meeste osatähtsust arvutikasutajate hulgas.

6.1.3. Faktide ja tõsiasjade leidmise ülesanded

- Leia tekstist värsirida, mis näitab, et peategelane tundis end saarel hästi.
- Peategelane ütleb, et ta oli väiksel meresaares, kus on paar maja. Leia tekstist veel üks tõsiasi, kinnitus väitele, et saar oli väike.
- Mitmel protsendil Eesti peredest tuleks veel endale arvuti soetada, et Eesti jõuaks arvutikasutajate hulgalt Euroopa Liidu keskmisele tasemele?

6.1.4. Lünkülesanded

- Täida loetud teksti põhjal lüngad.

Oskar Lutsu sünnikoht on Seitsmeaastaselt pandi Oskar
.....-kooli. Palamuse kihelkonnakoolis hakkas Luts õppima tuhande kaheksasaja
..... aastal. Pärast Palamuse kooli pääses Luts enda sõnade järgi „kuldsete
lehtede alla”, mis tähendab, et.....
..... . Oskar Luts oli suur lugeja. Eesti kirjanikest meeldis talle eriti
..... looming. Luts on teeninud elatist (kellena) ja
..... . Teos „Kevade” valmis kirjanikul aastal. Oskar Lutsust
sai vabakutseline kirjanik aastatel.

6.1.5. Analüüsiülesanded

- Märgi värsiridades ära algriim, tõmmates sellele ring ümber.
Kalevipoeg, kange kaimu,
tallab talu tanderida,
kännab kümnet põllumaada!
- Leia teksti puänt.
- Vali üks lause ning mõtesta selle tähendus oma sõnadega lahti.
Kui hinges märatseb raev, hoia keelt haukumast.
Seni kuni lammas määgib, jääb ta rohututist ilma.
Ära õnnes liialt hõiska, ära mures liialt hädalda.
Õigluse sõel on hõre.
Tarkust saavutatakse armidega.

6.1.6. Kirjeldamisülesanded

- Kirjelda, mis muutus talus pärast merineitsi tulekut.
- Leia tekstist neli merineitsit iseloomustavat omadussõna ning kirjelda teda nende abil.
- Iseloomusta lühidalt teose peategelase karakterit.

6.1.7. Defineerimisülesanded

- Selgita oma sõnadega, mis on puänt.
- Selgita, mis on vananaistesuvi.
- Selgita mõistet novell. Leia tekstist kaks novellile iseloomulikku tunnusjoont.

6.1.8. Klassifitseerimisülesanded

- Jaga tegelased kahte rühma vastavalt nende iseloomudele.
- Sõnasta teksti peaprobleem ning jaga tegelased kaheks vastavalt sellele, kuidas nad probleemi suhtuvad.
- Jaga omadussõnad (aus, otsekohene, töökas, leidlik, sõbralik, abivalmis, laisk, kaval) kaheks vastavalt sellele, kas need iseloomustavad või ei iseloomusta peategelast.

6.1.9. Sünteesiülesanded

- Analüüsi Kirsimäe Jaagu ja Ristiotsa Reinu teekonda üle Peipsi ning selgita, mis aitas neil jõuda sihile.
- Milliseid lubadusi Kirsimäe Jaak ja Ristiotsa Rein andsid, kui nad järve ületades hätta jäid? Miks nad antud lubadustest taganesid?

6.2. Kirjutamisülesannete liike

6.2.1. Korrigeerimisülesanded

- Kirjuta jämetrükis sõnad teksti lõpus olevatele joontele kas kokku, lahku või sidekriipsuga. Ole hoolas, ära tee sõnade ümberkirjutamisel vigu.

Alistunult istusid kõik Üügametsa asukad oma koobastes ja (1) **peidu urgastes**. Oli (2) **kesk öö** ja vanade (3) **hiigel puude** latvades kohises tugev tuul. (4) **Torni jämedused** tüved nagisesid ja ägisesid (5) **aeg ajalt**. Äkki vilksatas (6) **puude vahel** nõrk valgus, jäi (7) **siin seal** väreldes seisma, lendas (8) **üles poole**, istus korraks oksale ning tõttas jälle edasi. See oli (9) **väikese palli suurune** helendav kera, mis liikus hüpeldes, puudutas (10) **vahete vahel** maad ja hõljus õhus. See oli isegi (11) **Fantaasia maal** üsna haruldane nähtus.

(M. Ende „Ilma lõputa loo” põhjal)

- Kirjuta jämetrukis sõnad teksti lõpus olevatele joontele. Kus on vaja, kasuta suurtähti. Ole hoolas, ära tee sõnade ümberkirjutamisel vigu.

Jaapanis registreeriti (1) **detsembris** kaks võimast allmaatõuget, mis pakuvad (2) **usa teadlastele** suurt huvi.

Enne (3) **teist maailmasõda** oli Eestis umbes üheksa tuhat autot ja mootorratast. Matkajate meelispaigad on (4) **sõrve säär** ja (5) **suur munamägi**.

- Kirjavahemärgista laused.

1. Juhan Liiv sündis 30 aprillil 1864 aastal Tartumaal Alatskivi vallas.
2. Suvise karjapõlvega mida tulevane kirjanik on pidanud oma elu õnnelikumaks ajaks käisid kaasas koolitalved Naelavere külakoolis ja Kodavere kihelkonnakoolis.
3. Andekas kirjamees töötas ajalehtede toimetustes mitmes Eesti linnas Tallinnas Viljandis ning Tartus.
4. Juhan Liivi Vari on jutustus milles kajastuvad autori lapse- karja- ja noormehepõli.
5. Friedebert Tuglas on öelnud et Juhan Liiv pole oma luuletusi kirjutanud vaid on need kannatanud.
6. Juhan Liiv on öelnud Kes minevikku ei mäleta see elab tulevikuta.

(Lehte Taveli õpiku „Eesti realism” põhjal)

- Paranda lausete sõnastust, kasutades alla joonitud lauseosades sobivat käänet või kaassõna.

1. Vanaema tunneb muret lapselapse tervise üle.

Vanaema tunneb muret _____ .

2. Tunnen kaasa haigestunud pinginaabrist.

Tunnen kaasa _____ .

3. Mind süüdistati vaasi lõhkumise pärast.

Mind süüdistati _____ .

4. Hakkasin mõistma hariduse tähtsuses.

Hakkasin mõistma _____ .

6.2.2. Moodustamisülesanded

- Moodusta sulgudes antud sõnast ja tuletusliitest tuletis ning kasuta seda lauses sobivas vormis, see tähendab õiges arvus ja käändes.

1. Kiirel sammul astus Kalevipoeg mööda mägesid ja orgusid, ruttas üle laiade (lage, -ndik) ja läbi tihedate laante.

2. Lapu tark hoiatas Kalevipoega Sädemete saare (hädaohtlik, -us) eest.

3. Härjapõlvlane kandis kaelas (kuld, -ne) kellukest.

4. Mõnda aega saadi nautida (õnn, -lik) rahuaega.
5. Kalevipoeg leidis, et maailma lõppu otsida on (mõte, -tu)

- Kasuta sulgudes antud sõna õiges vormis ja täida lüngad.

1. Rullisin _____ kokku. (kaart – ainsuse omastav)
2. Sain temaga tuttavaks tänu suvistele _____. (retk – mitmuse alaleütlev)
3. Õpetaja lubas meid uude _____ ekskursioonile viia. (vabrik – ainsuse sisseütlev)
4. Põhjamaa suved võivad mõnikord olla _____. (vilu – mitmuse nimetav)
5. Vanarahvas kutsus hunti _____. (susi – ainsuse saav)

- Muuda lihtlauseid põimlauseiks, kõrvallauseid moodusta sõrendatud sõnadest lähtudes. Ära unusta kirjavahemärke.

1. K õ n e jääb alatiseks meelde.

2. Ajalehed t e a t a s i d.

3. Kogunesime õhtul o n u poole.

4. Aga just s i i s sõitis ta välismaale.

6.2.3. Lünkülesanded

- Täida lüngad.

1. Li.....laste liigne asjali.....us tundub vahel mõttetuna.
2. Tänapäeva infoühiskond süvendab pealiskau.....sust ning loodusest võõrandumist.
3. Hoopis paremini mõjuksid koos ette võetud jal.....simatkad.
4. Psü.....oloogid on stressi käes vaevlevaid inimesi vee.....ud, et looduses veedetud aeg mõjub hästi nii kehale kui ka vaimule.

- Kirjuta lünka õige(d) sulghääliku(d). Arvesta sõnade käänat lauses.

(1) Sambli.....e võib pidada üsna (2) vähenõudli.....eks (3) taime.....eks. Neid kasvab nii (4) kõrgmäesti.....es, (5) tundra.....es, (6) kõrbe.....es kui ka troopika (7) vihmametsa.....es. Neist toituvad põhjapõdrad. Mõnest (8) sambli.....ust saadakse (9) väärtusli.....e värvaineid. Ka meie (10) nõmmemänniku.....es kohtame (11) alustaimesti.....una (12) kanarbi.....u ja (13) valge..... põdrasammalt. Augustikuus rõõmustavad (14) nõmmemänni.....ud (15) mesini.....e. (16) Oksli.....e (17) mändi.....e all sumisevad nüüd päevade kaupa (18) töö.....ad mesilased, kogudes (19) lilla.....elt (20) kanarbi.....uõitelt tumedat, veidi kirbet mett.

6.2.4. Valikuülesanded

- Vali sulgudest õige tähendusega sõna ning kirjuta see lünka õiges vormis.

1. Laboratoorset tööd tehes pidime juhendit täpselt (järjestama, järgima, jäljendama – mida tegema?)
2. Tundsin uhkust, kui mind parimate koolilõpetajate vastuvõtul maavanemale (esitama, esindama, esitlema – mida tehti?)

3. Kui olen uurimistöö küsitluslehed vastajatelt tagasi saanud, kõik andmed arvutisse. (sisendama, sisestama, sisustama – mida teen?)
4. Õpilased oskasid teose probleemi väga hästi (käsitلهma, käsitama, käsitsema – mida teha?)
5. Koolis teadmistest on tulevikus palju kasu. (omandama, omastama, omistama – mida tehtud?)

- Kirjuta sulgudest lünka lausesse sobiv sõna.

Sügis metsas

Sihtidel kattis sammal (rohetava, tärkava) vaibana
 (seenetanud, pehastunud) tüvesid, metsa all (haljendasid, helendasid) veel
 sõnajalad. Et siiagi (kättesaamatusse, kõrvalisse) loodusnurka on jõudnud
 inimene, tunnistasid (maharaiutud, mahamurdunud) noored niinepuud.
 Võtsime aset (õitseval, sammaldunud) metsapinnal ja
 (pehkinud, roiskunud) kändudel. Tajusime jahedat rõskust,
 (kasvavate, kõdunevate) lehtede ja (kääriva, rikneva) mulla
 omapärast lõhna ning kuulasime metsavahi vestlust põlislaanes (pesitsevast, elavast)
 loomastikust.

(Johannes Piiperi järgi)

6.2.5. Teisendamisülesanded

- Kirjuta sulgudes olevad arvud sõnadega.

1. Rasmus on klassi nimekirjas (13.) õpilane.
2. Karjas on ligikaudu (500) lammast.
3. Minu raamatukogus on üle (3000) teose.
4. (2/3) klassi õpilastest sõitis ekskursioonile Lahemaale.
5. Võistlustel tegi Raivo (42) kätekõverdust ja sai esikoha.
6. Tammsaare on (XX) sajandi olulisemaid eesti kirjanikke.

- Muuda otsekõne kaudseks kõneks.

1. Isa küsis pojalt: „Kas said palli kätte?”

2. Juhan hüüdis: „Ants, mis Peeter seal teeb?”

3. „Ole tasa!” ütles ema tütrele, kes kippus toidulauas üleliia rääkima.

4. „Ma ei mõelnud seda,” väitis Oskar.

6.2.6. Asendamisülesanded

- Asenda lausetes olevad omadussõnad sobivate antonüümidega.

1. Nende kahe sündmuse vahel on otsene seos.

2. Antipaadne poliitik käis valijatega kohtumas.

3. Ta on väga range inimene.

4. Mulle meeldib põhjamaaine suvi.

- Kirjuta tekst ümber, asendades lühendid täissõnaliste vastetega.

Tere, hr Mati ja pr Maali!

Sain Teie kirja k.a augustis. Soovite teada minu kohta täpsemaid andmeid. Need on järgmised. Olen sündinud 1960. a. Minu sünnikoht on Harju mk Jõelähtme v Kloostri k. Praegu elan aadressil Tallinn Pärnamäe tee 26 krt 12. Minu telefon on 678 9098. Olen õppinud Tallinna 21. Kk. Hetkel töötan ajalehes EPL reporterina. Võiksime saada kokku 16. skp kell 2 pl.

Lugupidamisega Leelo Tln-st

6.2.7. Kirjutamisülesanded

- Kirjuta lühikirjand pikkusega vähemalt 200 sõna teemal „Võit iseenda üle”.
- Kirjuta vähemalt 200-sõnaline lühikirjand teemal „Mind köidab kirjandus/teater/muusika/filmikunst”. Vali loetelust üks mõiste (kirjandus, teater, muusika või filmikunst) ning lõpeta sellega kirjandi pealkiri:
- Kirjuta joonise põhjal uudis, milles annad vastuse alltoodud küsimustele.
 1. Miks on tunnelit vaja?
 2. Kes on tunneli ehituse peamine initsiaator?
 3. Millised on tunneli võimalikud kulgemisteed?
 4. Kes ja mis eesmärgil saavad tunnelit kasutada?
 5. Kui pikk on tunnel ja kui palju selle ehitamine maksma läheb?
 6. Kui palju hakkab reisijale tunnelipilet maksma?

Tunnel Tallinna ja Helsingi vahel

Soomes asutatud ühingu Eurorail hinnangul kiirendaks rajatav tunnel kahe pealinna arengut ning parandaks oluliselt Soome rahvusvahelist konkurentsivõimet.

Ühingu projekti kohaselt kulgeks ligi **80 km pikkune tunnel** valdavalt **200 meetri sügavusel**.

Tunneli maksumuseks on hinnatud **ligi 26 miljardit krooni** ning selle projekteerimiseks ja ehitamiseks kuluks kümme aastat.

Võimalikud tunnelimaksud
reisija ~80 kr
auto ~660 kr
kaubad ~130 kr/t

7. Õppematerjalid

Põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksamiks saab valmistuda, kasutades järgmisi õppematerjale:

7.1. Eesti keel

- A. Aus, M. Ehala, Noor keelekasutaja III. Eesti keele töövihik 9. klassile. Tallinn, 2003.
- A. Aus, M. Ehala, Noor keelekasutaja III. 9. klassi eesti keele õpik. Tallinn, 2003.
- M. Ehala, A. Kiin, Noor keelekasutaja. 8. klassi eesti keele töövihik. Tallinn, 2002.
- M. Ehala, A. Kiin, Noor keelekasutaja II. 8. klassi eesti keele õpik. Tallinn, 2002.
- M. Ehala, T. Veismann, Noor keelekasutaja. 7. klassi eesti keele õpik. Tallinn, 2001.
- P. Ratassepp, Eesti keele töövihik 7. klassile, 1. ja 2. osa. Tallinn, 2003.
- P. Ratassepp, Eesti keele õpik 7. klassile. Sõnadest tekstini. Tallinn, 2003.
- P. Ratassepp, Lausetest tekstini. Eesti keele töövihik 8. klassile, 1. osa. Tallinn, 2004.
- P. Ratassepp, Lausetest tekstini. Eesti keele õpik 8. klassile. Tallinn, 2004.
- P. Ratassepp, Mõttest tekstini. Eesti keele töövihik 9. klassile, 1. osa. Tallinn, 2005.
- P. Ratassepp, Mõttest tekstini. Eesti keele töövihik 9. klassile, 2. osa. Tallinn, 2005.
- P. Ratassepp, Mõttest tekstini. Eesti keele õpik 9. klassile. Tallinn, 2005.
- P. Riismaa, A. Rätsep, T. Veismann, Noor keelekasutaja. 7. klassi eesti keele töövihik. Tallinn, 2001.
- P. Õunapuu, T. Õunapuu, Keel ja kõne. 9. klassi eesti keele õpik. Tallinn, 2002.
- P. Õunapuu, T. Õunapuu, Lause ja kõne. Eesti keele õpik VIII klassile. Tallinn, 2002.
- T. Õunapuu, Keel ja kõne. 9. klassi töövihik. Tallinn, 2006.
- T. Õunapuu, Lause ja kõne. 8. klassi töövihik. Tallinn, 2006.
- T. Õunapuu, P. Õunapuu, Lause ja kõne. Eesti keele töövihik 8. klassile. Tallinn, 2005.
- T. Õunapuu, Sõnavorm ja kõne. 7. klassi töövihik. Tallinn, 2006.
- T. Õunapuu, Sõnavorm ja kõne. 7. klassi eesti keele õpik. Tallinn, 2002.

7.2. Kirjandus

- I. Au, M. Hennoste, Kirjandus VII klassile. Tallinn, 2000.
- I. Au, M. Hennoste, Kirjandus VIII klassile. Tallinn, 2001.
- I. Au, M. Hennoste, Kirjanduse töövihik 7. klassile. Tallinn, 2000.
- I. Au, M. Hennoste, Kirjanduse töövihik 8. klassile. Tallinn, 2000.
- M. Hennoste, Kirjandus 9. klassile. Tallinn, 2003.
- M. Hennoste, Kirjanduse töövihik 9. klassile. Tallinn, 2003.
- M. Hennoste, Õpilasele põhikooli eesti keele ja kirjanduse lõpueksamist. Tallinn, 2007.
- Kirjanduse töövihik 7. klassile I osa. Koostanud K. Kalamees. Tallinn, 2006.
- Kirjanduse töövihik 7. klassile II osa. Koostanud K. Kalamees. Tallinn, 2006.
- Kirjanduse töövihik 8. klassile I osa. Koostanud K. Kalamees. Tallinn, 2007.
- Kirjanduse töövihik 8. klassile II osa. Koostanud K. Kalamees. Tallinn, 2007.
- Kirjanduse töövihik 9. klassile I osa. Koostanud K. Kalamees. Tallinn, 2008.
- Kirjanduse töövihik 9. klassile II osa. Koostanud K. Kalamees. Tallinn, 2008.
- V. Kivisilla, P. Ratassepp, J. Rooste, Labürint. Kirjanduse õpik 7. klassile. Tallinn, 2006.
- V. Kivisilla, P. Ratassepp, J. Rooste, Labürint II. Kirjanduse õpik 8. klassile. Tallinn, 2007.
- P. Ratassepp, K. Rannaste, K. M. Sinijärv, Labürint III. Kirjanduse õpik 9. klassile. Tallinn, 2008.
- A. Nahkur, M. Sokk, Sõna lugu. 9. klassi kirjanduse töövihik. Tallinn, 2003; 2005.
- A. Nahkur, M. Sokk, Sõna lugu. 9. klassi kirjanduse õpik. Tallinn, 2003.
- A. Nahkur, M. Sokk, Sõna võlu. 7. klassi kirjanduse töövihik. Tallinn, 2003; 2005.
- A. Nahkur, M. Sokk, Sõna võlu. Kirjanduse õpik 7. klassile. Tallinn, 2001.
- A. Nahkur, M. Sokk, Sõna vägi. 8. klassi kirjanduse töövihik. Tallinn, 2003.
- A. Nahkur, M. Sokk, Sõna vägi. 8. klassi kirjanduse õpik. Tallinn, 2002; 2005.